

GRETE PRYTZ KITTELSEN
EMALJE OG DESIGN

Lærerveiledning

**NASJONALMUSEET
FOR KUNST, ARKITEKTUR
OG DESIGN**

—

Lærerveiledning

Kjære lærer!

Nasjonalmuseet og våre samarbeidspartnere ved gallerier og museer rundt i landet ønsker deg og dine elever velkommen til utstillingen *Grete Prytz Kittelsen. Emalje og design*. Denne utstillingen er en mindre versjon av den store mønstringen Nasjonalmuseet viste i 2008 av livsverket til den fremtredende norske gullsmed, emaljekunstner og designer Grete Prytz Kittelsen (f. 1917).

Om utstillingen

Utstillingen omfatter 100 av Grete Prytz Kittelsens fargerike og vakre bruksgjenstander i stål, jern og emalje, som hun designet for fabrikken Cathrineholm A/S ved Halden. Den viser den store bredden og variasjoner av former, mønstre og farger i Grete Prytz Kittelsens arbeid som formgiver for industrien. Samtidig blir man kjent med hennes karakteristiske formspråk og lærer hvordan hennes nyskapende teknikker muliggjorde masseproduksjon av "vakkere hverdagsvarer".

Temaer for formidlingen

- Enkle og ukompliserte gjenstander som er designet med klare forestillinger om hvordan form og funksjon lar seg forene, preger Grete Prytz Kittelsens produksjon. De fremstår som takknemlige studieobjekter for flere sentrale prinsipper i form- og fargelæren.
- Kunnskap om Scandinavian Design og ledende skikkelser i epoken er grunnleggende for å kunne forstå hvordan design-begrepet vokste frem i norsk etterkrigshistorie.
- Modernismens formuttrykk setter mange av premissene for dagens design og er en viktig faktor i hvordan vi utformer og tolker våre omgivelser.

Formidlingsmaterieill

Denne lærerveiledningen og kombinert brosjyre/plakat fås ved utstillingsstedet, men kan også lastes ned fra: www.nasjonalmuseet.no > Vandreutstillinger > Nettverk galleri.

Boken *Grete Prytz Kittelsen. Emalje og design* fås kjøpt ved utstillingsstedet.

Tekster til utstillingen

ARVTAGEREN

Grete Prytz Kittelsen (f. 1917) er en av Nordens mest anerkjente formgivere. Hennes fremste meritt er fornyelsen av emaljekunsten med helt nye farger og underbehandling av metallet. Kunnskapen om norsk gullsmed- og emaljekunst fikk Grete Prytz Kittelsen gjennom sin farfar Torolf Prytz og sin far Jacob Tostrup Prytz, som begge var ledere av familiefirmaet J. Tostrup.

Under studietiden ved Institute of Design (New Bauhaus) i Chicago, ble hun kjent med modernistiske arkitekter og designere som Ray og Charles Eames, Frank Lloyd Wright og Mies van der Rohe. Blant hennes europeiske venner og samarbeidspartnere kan nevnes den italienske glassdesigneren Paolo Venini, den danske arkitekten Jørn Utzon og den finske arkitekten Alvar Aalto. I Norge samarbeidet Grete Prytz Kittelsen med kunstneren Gunnar S. Gundersen, arkitekten Sverre Fehn og med sin første ektemann, arkitekten Arne Korsmo.

SCANDINAVIAN DESIGN-DRONNINGEN

Grete Prytz Kittelsen har blitt omtalt som "Scandinavian Design-dronningen". Mer enn noen annen har hun vært med på å sette norsk og nordisk design på verdenskartet. Hun hadde sin debut som formgiver like etter krigen, i en tid da ideen om en særegen nordisk formgivning; Scandinavian Design, var i ferd med å ta form. Begrepet anvendes i dag mest som en betegnelse for nordisk formgivning i perioden 1945–65. Scandinavian Design karakteriseres av en grasjøs og enkel formgivning, med et demokratisk aspekt. Hos Grete Prytz Kittelsen ga dette seg uttrykk i ønsket om å skape vakre hverdagsgjenstander for folk flest i rimelige materialer med funksjonelle former og dekor.

I 1952 fikk Grete Prytz Kittelsen Lunningprisen. På Triennialene i Milano i 1954, 1957 og 1960, fikk hun henholdsvis Grand Prix og gullmedaljer for sine emaljearbeider. Hun har siden mottatt en rekke priser og utmerkelse, og er ridder av St. Olavs Orden.

KORPUSDESIGNEREN

Grete Prytz Kittelsens korpuserarbeider (boller, skåler, kopper etc.) er omfattende. Over to hundre forskjellige former med tilsvarende farger og dekor ble produsert fra eget verksted (1945–2008) og for J. Tostrup, Cathrineholm A/S og Nordisk Aluminiumsindustri A/S.

Samarbeidet med J. Tostrup (1943–86)

Grete Prytz Kittelsen produserte en mengde korpuserarbeider for familiefirmaet J. Tostrup i perioden 1943–86. De minste gjenstandene ble serieprodusert i mange hundre eksemplarer med en lettere fresing og sprøytet emalje, mens de større verkene ofte var bestillingsarbeider som fikk dypere fresinger og malt emaljedekor. De aller største arbeidene (opptil 70 cm i diameter) laget hun til sine utstillinger i inn- og utland. Disse regnes blant emaljekunstens mest virtuose arbeider også internasjonalt.

Teknikk

Etter studieoppholdet ved Institute of Design i Chicago 1949–50 begynte Grete Prytz Kittelsen å eksperimentere med nye emaljerings teknikker. Fra 1950 til 1962 samarbeidet hun med Sentralinstituttet for Industriell forskning og kom frem til helt nye emaljetyper og farger.

Allerede under andre halvdel av 1940-tallet eksperimenterte hun med en dypere og friere guillochering (geometriske mønstre i metallet) samt med pregning og punsling av sølvet før emaljen ble lagt på. Fra 1951 og utover begynte hun å bearbeide metallflaten med forskjellige typer bor som ingen annen hadde gjort før henne. Med enkle former og djerne, abstrakte og ekspressive mønstre plasserte hun sine verk i et skjæringspunkt mellom kunst og design. (For mer om emaljeteknikker, se Jan-Lauritz Opstad: *Norsk emalje*.)

Ressurser

VAKRERE HVERDAGSVARER I "MIX OG MATCH"-FARGER

Grete Prytz Kittelsen var en pionér i Norden med sin "mix og match"-kolleksjon av skåler, boller, tallerkener, kjeler og kjøkkenutstyr. Hun ville sette farge på hverdagslivet gjennom å introdusere et nytt og friskt fargespekter i de nordiske interiørene. De ultramoderne, enkle gjenstandene har en klar form, og kan oppleves som nonfigurativ brukskunst på et dekket bord.

Samarbeidet med Cathrineholm A/S (1955–72) og Nordisk Aluminiumsindustri A/S (1959–64)

Allerede under studietiden i USA (1949–50) hadde Grete Prytz Kittelsen beundret gjenstander laget av rustfritt stål med emalje. I 1955 fikk hun kontrakt med firmaet Cathrineholm A/S ved Halden om å lage serviser i stål og i jern med emalje. Disse og de påfølgende kolleksjonene fikk dekor delvis med opak emalje i ti forskjellige farger eller med transparent speilemalje i syv forskjellige farger over frest bunn. Til fargesettingen fikk Grete Prytz Kittelsen hjelp av den norske billedkunstneren Gunnar S. Gundersen. Gjenstandene ble lansert etter det amerikanske systemet med samlekolleksjoner i "mix og match"-farger.

Grete Prytz Kittelsen designet også for Nordisk Aluminiumsindustri A/S, blant annet de elokserte aluminiumslokkene til Sensasjonskasserollene og noen enkle salatboller i forskjellige størrelser.

Cathedral – Cathrine – Lotus

Serien i stål med speilemalje i mønstrene "strek" og "fjær" ble lansert med samlenavnet Cathedral. Mens serien i stål eller jern med opak emalje ble kalt Cathrine og hadde flere forskjellige mønstre som "stripet" eller "strek", "kvadrat", "prikket", "pyramide" og "Kina". Cathrine-serien ble fra 1965 produsert med det karakteristiske "lotus"-mønsteret som Grete Prytz Kittelsen ikke hadde tegnet, men som hun motvillig godkjente.

I 2004 relanserte hun noen av sine Cathrine-design som ble produsert i Kina av Chiang og Björck frem til 2006.

Sensasjonskasserollen

I 1959–60 tegnet Grete Prytz Kittelsen "Sensasjonskasserollen" for Cathrineholm A/S, med hvit opak emalje og avtagbare hanker og med lokk i eloksert aluminium i rødt, sort og blått. Denne kom i produksjon i seks forskjellige størrelser og med to sautépanner i 1962. I 1965 ble serien utvidet med nye former og fem forskjellige farger med "lotus"-mønsteret. Kasserollen har vært i bruk i norske hjem helt til i dag.

Litteratur

Karianne Bjellås Gilje (red.), Widar Halén, Jan-Lauritz Opstad, Astrid Skjerven, Thomas Flor: *Grete Prytz Kittelsen. Emalje og design* (Gyldendal, Oslo 2008)

Jan-Lauritz Opstad: *Norsk emalje. Kunsthåndverk i verdenstoppen* (C. Huitfeldt forlag 1994)

Fredrik Wildhagen: *Norge i form. Kunsthåndverk & Design under industrikulturen* (Stenersen forlag 1988)

Gunvor Øverland Bergan og Trinelise Dysthe: *Tingenes århundre* (Gyldendal, Oslo 2008)

Ingvar Aa. Klingenberg: *Kunsthåndverk og design i Norge* (Gyldendal 2001)

Ole Rikard Høisæter: *Design på norsk* (Damm 2005)

Lenker

Nasjonalmuseets nettsted
www.nasjonalmuseet.no

Om Grete Prytz Kittelsen

http://no.wikipedia.org/wiki/Grete_Prytz_Kittelsen
<http://www.dn.no/d2/design/article1293211.ece>
<http://www.norskebrukskunstnere.no/sider/hist.html>

Det danske kunstindustrimuseets interaktive nettsted om designprosessen
<http://www.designprocessen.dk>

Skoleutstilling

Som en del av Nasjonalmuseets landsomfattende tilbud, er det også produsert en egen skoleutstilling med utgangspunkt i Grete Prytz Kittelsens arbeider, som går på turné fra høsten 2009. Det blir utarbeidet eget formidlingsopplegg til denne utstillingen. Informasjon om skoleutstillingen: www.nasjonalmuseet.no > Vandretstillinger > Nettverk skole.

Prosjektleder og kurator for utstillingen:

seniorcurator Widar Halén

Utstillingsarkitektur:

Nicholas Helsegg og Christopher Gjende

Grafisk design:

Torill Bakken / Konsis grafisk AS

Formidlingsmaterieill:

Ole Høeg Gaudernack

Logistikkansvarlig:

Camilla Frøland Sramek

Teknisk konservator:

Stein Christian Midling-Jenssen

Ansvarlig for nettverk galleri og turnékoordinator:

curator formidling Helga Gravermoen
helga.gravermoen@nasjonalmuseet.no
Tlf.: 21 98 22 41

Ansvarlig for formidling:

curator formidling Cathrine Lorange
cathrine.lorange@nasjonalmuseet.no
Tlf.: 21 98 22 40

Oppgaver til utstillingen

Grete Prytz Kittelsen hadde sitt gjennombrudd i tiden like etter andre verdenskrig. Hun satte farge på tilværelsen og spredte glede med sine vakre hverdagsvarer. Maleren Mondrians bruk av primærfarger inspirerte henne, men etter hvert utviklet hun en egen rik fargeskala i emalje. For å skape liv i fargene bearbeidet hun metallflaten før emaljen ble lagt på.

Grete Prytz Kittelsens former er enkle. De tar ofte utgangspunkt i geometriske grunnformer. Hun henter også inspirasjon fra naturen og norsk folketradisjon. Hennes motto er “skal noe bli bra, må det jobbes med”, og dette vises i hennes design. Som formgiver er hun målrettet i arbeidsprosessen og benytter forenkling som prinsipp. Hun kombinerer nysgjerrighet og eksperimenteringslyst med håndverksmessig dyktighet og inngående kjennskap til materialet – gode og grunnleggende kvaliteter for all design.

Oppgavene nedenfor er ment som forslag til teoretiske og praktiske øvelser som har tilknytning til sentrale temaer i utstillingen. Øvelsene må tilpasses elevenes nivå.

1. FARGE

Hva innebærer det amerikanske begrepet “Mix & match”?

- Diskutér dette designprinsippet i relasjon til interiører, klær og bruksgjenstander.
- Vis med eksempler i utstillingen hvordan Grete Prytz Kittelsen anvendte seg av mix og match i sine to serier Cathedral og Cathrine.
- Hva menes med at hennes modeller for Cathrineholm hadde forskjellige paletter? Gjør en praktisk oppgave hvor elevene designer en bestemt palett for et enkelt produkt.

2. FORM

Arne Korsmo sa følgende om moderne formgivning: “Oppbygging begynner ikke med skallet, med den ytre form, men innenfra med (materialets) naturlige tekniske uttrykk og dets muligheter for form. Noen annen hånds etterlikning av historiske stilformer blir da en umulighet”.

- Diskutér dette sitatet i forhold til hva dere har lært om, eventuelt forbinder med modernistisk design. Tror dere dagens designere er enige med Korsmos utsagn?
- Studér gjenstander i utstillingen og sammenlign et utvalg av dem med geometriske grunnformer. Elevene kan arbeide med skisser av enkeltgjenstander og vise hvordan de lar seg innskrive i grunnformer i to og tre dimensjoner. For eksempel kan en skål innskriveres i en sirkel eller et kvadrat, men også i en kon, kube, osv. Be elevene begrunne sine valg.

3. DEKOR

Svært mange av gjenstandene i utstillingen har en form for dekor, som oftest en enkel markering som kan bidra til å forsterke form eller farge. Dette kalles integrert dekor, til forskjell fra ornamenter og mønstre som “klistres” utenpå gjenstandens form.

- Ta utgangspunkt i denne forskjellen og la elevene arbeide med forskjellig typer av dekor på enkle former; med tegning, maling, bruk av sjabloner eller enkle overførings- og trykketeknikker.
- Blant de mest kjente Cathrineholm-produktene er mange dekorert med det såkalte “Lotus”-mønsteret. Det ble ikke tegnet av Grete Prytz Kittelsen. Diskutér om dette mønsteret har ornamental eller formdefinerende karakter. Det kan oppfattes både som fremmed i forhold til gjenstanden eller som en del av den, et bidrag til det designere kaller gjenstandens linjeforløp. Vis gjerne (eller la elevene velge seg ut) eksempler på dette i utstillingen.

4. VAKRERE HVERDAGSVARER

Grete Prytz Kittelsen tilhører en generasjon av designere som – i likhet med modernistiske kunstnere og arkitekter – utviklet og brukte grunnleggende estetiske regler for god design. Disse reglene ble oppfattet som allmenngyldige og objektive normer for skjønnhet.

- Debattér dette standpunktet i klassen, eller la elevene (to og to eller i grupper) argumentere for og imot – gjerne som rollespill, en “rettssak mot modernismen”.
- Gjennom å la elevene vurdere gjenstander i utstillingen, kan dere forsøke å formulere noen slike regler, som dere kunne tenke dere at Grete Prytz Kittelsen ville fulgt.